

[Transcript] Forklart / Her blir H&M-klærne søppelfjell

Vet du hva som egentlig skjer med klærne dine når du sender dem til jennvinning?
I ti år har kleske ganten Hennes og Maurits jobbet for å bli mer miljøvennlige.
Butikken tar imot brukteklær og sender dem videre til jennbruk.
Og de lover at alle klærne du leverer inn skal selves videre eller resirkuleres.
Men er det egentlig sant?
Det vi fann var en murke siden av hele modindustrin.
Vi hadde noe forventet at det skulle være illa det vi fann på plats,
men det vi så når vi reiste til de her lenderen, om det var mye værre.
Jeg heter Jenny Føland, og du hører på forklart fra Aftonposten.
I dag har vi med oss graversjonalist Staffan Lindberg fra Aftonbladet.
Det har börjat det i december forra året av at vi blir kontaktet av en anonym kjella som har innsyn i moderbransjen.
Denne kjellen beretter at det finnes store miljøproblem,
ikke bare når man tilverker klæderne, utan også i andre enden av klædernes livssyssel.
Klæindustrien står i dag for rundt 8% av hele verdens CO2-utslipp.
Mya utslippene kommer fra det som kalles fast fashion.
Altså klære som produceres og selles billig, og som gjerne brukes i en sesong før det kastes.
Og henne som er i rits jobber i dag med at klærene skal brukes flere ganger,
fordi de har én av verdens største innsamlinger av brukt tøy.
Og når du leverer inn klæder, lover selskapet at det skal selles videre eller resirkuleres.
Men det denne kilden forteller til Stefan, er at store mengder av disse klærene ikke havner i brukt butikker.
De hamner i stället i fattige lender som tar mot klæder,
og som ikke kan ta hand om noe, men som klæder hele tiden dumpas og brenns uten kontroll.
Og at situasjonen i de her lenderne holder på urart til en miljøkatastrof.
Så det Stefan og fotograf Magnus Vennemann gjør,
er å kjøpe ti brukte hennes som æretplag fra brukt butikker,
og leverer de inn til hennes som æret sine egne innsamlingskasser.
Men før de sender dem av gårde, syr de inn air tags,
altså små sporingsprikker, inni krager, linner og bakmerkelapper.
Til den burgen så følger vi virkelig om de her klæderne,
nesten varje minut under hele en vakna tiden.
Det første vi så, er at klæderne började resa.
Inget av de her 10-plaggen som vi lämnade inn,
som jo nyss hadde vært til salo i galerier,
og var ansettstillerektelig fina for å henga fram i galerier i Stockholm,
Inget av de her plaggen stannede i Sverige,
uten de ferde Södre ut på E4-an, de åker ned til Södra Sverige,
tar ferdien til Tyskland, og sen hamner de på olika sorteringsanlegninger i Tyskland.
Og disse sorteringsanleggene tar mot enorme mengder brukte klæder fra hele Europa.
Og herifra blir Stafans klæder sent videre ut i verden.
Men så mister de kontakten med sporingsbrikkene 1-1.
Stefan venter først 1 uke, så to, og så etter en måned,
den ene jakka er i bevegelse, og på vei til et veldig interessant sted.

En kveld i mitten av april så ser helt pløtslitt hur et av de her plaggen, en svartvitt jakka som har vært forsvunnet i flere vekker, den dyker helt pløtslitt opp i et land som heter Benin i Vestafrika. Då fattes vi snart et beslut at å resa dit og se om vi kan hitta vårt plagg. Etter 13 år som pilot, hoppet Kristine Lorang bokstavlittalt inn. Følte grøndedrømmen og startet bastuppedriften Kuk Oslo, og i dag kan hun skilte med 9 bastur og 32 ansatte. Reinskap er ikke det jeg er best på, så for meg er det opplagt at vi skal hjelpe her. Vi har en regnskapsfører som forstår vår bransje, og de hjelper oss å ta i bruk automatiseringen og alle de smarte løsningen som finnes i regnskapsprogrammet TripleTex. Vi har brukt TripleTex sin oppstart, og kan genuint anbefale det til andre. Nå kan du prøve det veldig fleksible regnskapsprogrammet TripleTex gratis i 14 dager på TripleTex NO gratis. Ok Magnus, nå har vi kommet eksekt til punktet på karten, det er plagget der. Vi skal se om den er her. Den første vi møter i Benin er en enorm marknad, en marknad der man bare sælger begagnende modeklæder. Det var mye værre enn vi kunne forestelte oss. Det er den største marknaden for begagnende plagg i Benin i Afrika, og hver dag kommer det inn containerlaster med begagnende og ofta utslitena klæder hit. Endeløse rader med forskjellier som står og rykker og sliter oss, og alle andre som kommer dit, og det er et enormt stort utbud av klæder. Man får direkte denne kjenslen av det otrolig store utbudet av klæder, og hur får det som i der å kjøpe dem, altså det er ingen balans mellom dette. De ser sekk på sekk av klæder fra Europa, som kjøpen prøver å selve videre befolkningen i denne byen i Veste Afrika. Her har det klæder fra kjentemerker i Europa, og noen har til og med lappen på seg fremdeles. Og her et sted ligger Staffansen i Akge. Det sier i hvert fall Airtagen. Som ni ser befinner vi oss ganske langt ifrån. Håbutikken i Stockholm, der vi lämna inn våre klæder. Vi har fått signal om at et av våre plagg befinner seg bare noen av hundra meter herifrån, og nå skal vi ta oss dit for å se om vi kan hitta det. Han og fotografen blir ført inn i et lager, hvordan de tror Jacka kan være. Vi har præcis pratet med herren som äger det her lagret her, og han har forklarat at han importerer store mängder klæder fra Europa i det her familieföretaget, hele container som kommer hit. Det han har sagt er at klæderne her bare er her kanskje noe dygn innan de försvinner ut på marknaden her, eller mot Nigeria.

Så at sjansen at vårt plagg fortforende skal være her, er tyver ganske liten.
De finner den ikke, og det kan være fordi
at heller ikke her vil folk ha klærne fra Europa.
Det kan være så at det er trasit,
eller at det finnes hål i dem eller fula flekkar,
men det kan også være at det er fel i designen,
sånn som man ikke gillar, eller for stora storlekar,
eller bare for tjokka tyger som ikke passar i et tropisk klimat.
Men det kan også bare være at man ikke gillar det,
at det er de klæderne som ingen ville ha i Europa,
er det ikke heller noe som vil ha det her?
Og det er dette som er kjern av problemet.
For klærne som ikke blir solgt, de må bort.
Men de har allerede nådd ennestasjon,
der ingen steder har sendt dem,
og det er ingen andre som vil ha dem.
Veldig mykke, åmstone ungefär hälften av det som kommer,
kastes direkt, man slenger det, man sorterer og slenger.
Det vi så i Benin var at delvis fanns en oppsamling,
da man dumpet i alle fall på en soptipp.
Altså en søppelhøy aklær.
Men dette holder ikke.
Ikke litt en gang, for det flyter over aklær.
Og klærne brennest, de graves ned i sanden,
og de skylles ut i havet.
Og det Staffan og Magnus så i Benin,
er veldig lite i forhold til det som skjer i Ghana.
Som kalles Ground Zero for fast fashion.
Der finnes det overhøvetøyt ingen fungerende soptipper alls,
uten de klæderne.
De hamnar, det finnes en stor...
Hva som en gång i tiden var en innsjøn, en lagun i staden Akra i Ghana,
som nu har forvandlas til et berg, et berg av klæder.
Og man ser hele tiden, det kommer en strøm av bærare,
de kronmarknader, de konkar på de tunga sekkerne med kastede klæder,
og de går opp for det berget, og lengst opp så dumper de sina klæder,
og så vekser berget lite decimeter for decimeter, meter for meter,
til dess at de stora regnen kommer under regnperioden,
og då störter hele dette berget av klæder ned,
og det hamnar i havet, og det legger seg på botten i havet,
og det spolar seg inn, og det teker helt strøm der lengs havet.
Og konsekvensna klæstompingen er enorme.
For eksempel har strømmet blitt helt ulevelig for mange dyr.
Det første som hendet var at havskjølpadderne försvann.

De har havskjølpadderne som så lenge, sen urministider kan man si,
har kommet til med strømderne, egentlig en veldt vakkere strømder,
lengst med et landkysten, for at legger sina eg,
havskjølpadder åtevender til den strømder, de själva en gang føddes,
for at legger sina eg, men de kan ikke lengre greva i sanden,
derfor det er så mye klæder.

Så det første som hendet var at havskjølpadderne försvann.

På disse strenne har mennesker levd i hundervise år av blant annet fisk,
men fisken holder seg langt under de klæstekte strenne.

De som puster inn reiken fra bollene får asma,

og den tiltrekker seg i malaria-mink.

Det er så tydeligt når man er der, hvem som verkligen betaler priset
for vår konsumtjon og for våre klæder,

de er med menneskerne, de er de som drabbas.

Men hva er det som gjør at disse klæderne havner i akkurat disse landene?

Vi kjøper enorma mengder klæder varje år,

det tales om ungefär 100 miljarder plagg i verden,

og det er vi i de rike landene som står for det meste av det her.

De måste de her klæderne hitta en marknad,

de måste hitta noet land som tar emot dem,

og både Gano, Benin, er noen av de lande som fortfarende tar emot de her klæderne.

Det er ikke menneskerne her som vil ha våre klæder,

utan det er vi som vil blå med dem.

Så vårt overforbruk av klæder blir fattig i lands problem.

Fra produksjonen av billigteig i sweatshops,

hvor man får lyselen og jobber under dårlig arbeidsforhold,

til enorme søppelhaver i flammer og skjører av stoff.

Men Stafan, hva er det hende som har gjort sier til det dere har funnet ut?

H&M sier at de sorterer klæder,

man återkommer hele tiden til at vi sorterer klæderne innan de skikkes.

Vi veldig bort traseklæder,

vi skikker hele klæder som har sorteres i Europa innan vi skikker dem,

og de her klæderne efterfrågas og de anvends.

Hennes og Maurits koncerne forteller til Aftonbladet

at de er imot at klæder blir avfall.

De krever at deres partnere har egne prosodyrer

for å passe på at innsamling av klæder og tekstiler blir tatt godt vare på.

De ønsker også å skabe en mer cirkulær klæindustri.

Med det mener de at de ønsker mer innsamling og jennvinning av klæder og tekstiler.

De sier at de erkjenner at det finnes utfordringer med dagens system,

men at de jobber aktivt for å utvikle nye løsninger for tekstiljennvinning.

Til Aftonposten sier den nordiske delen av hennes Maurits

at klæsinsamlingen fungerer på samme måte i alle markeder, også i Norge,

men en lignende sporing har ikke blitt gjort med plagg herifra.

[Transcript] Forklart / Her blir H&M-klærne søppelfjell

De sier også at de støtter en kommende tekstilstrategien fra EU som krever at producenter som HM skal til ansvar for eget avfall.

Men Stefan, hva kan vi som forbruker å gjøre?

Det som veldig mange forskere og eksperter som jeg har talat med sier er at det finnes ingen väg rundt det her problemet, annet enn at vi måste angripe volymerna at vi ikke kan lengre tilverka så her mykke kläder.

Man prater om 100 miljarder plagg som tilverker seg verden på et år.

Vi slenger 50 miljarder redan det første året.

Det finns noen undersøkning som en brittisk undersøkning om at genomsnittskläderna og genomsnittsplagget anvends bare sju ganger innan vi kaster det og at det er noenstans der krävs at vi steller om, at vi börjar kjøpe mykke mindre og at vi anvender det mykke lengre, og at vi kanskje når vi har tröttnet på det mer försöker cirkulerere lokalt i stedet for å skikke det tvärs över jorden til lander der det bare risker og er en bra avfall.

Du har hørt en podcast fra Aftonposten.

Det var Stefan Lindberg fra Aftonbladet som tok deg gjennom saken om hvor genbrukskläderne det HM havner.

Lyden du har hørt er tatt opp av Aftonbladets fotograf Magnus Vennmann.

Denne episoden har laget av Philip Aujohannesborg og meg Jenny Følland.

Resten av på klart er her Synnesøhol, Olaf Egesvik og Anders Weberg.